

İSLAM İKTİSADININ
GÜNCEL DURUMU

Asad Zaman

iktisat yayınları

İktisat Yayınları – 42
İktisat Giriş Dizisi – 7

Asad Zaman, *İslam İktisadının Güncel Durumu*

Çeviren: Şaban Kütük
Çeviri Editörü: Necmettin Kızılkaya
Yayma Hazırlayan: Emrah Yağmurlu
Musahhih: Muhammed Aydın

Tasarım: Seyfullah Bayram

Çeviriye Temel Alınan Metin:

Zaman, A. (2008). *Islamic Economics: A Survey of the Literature*.
University of Birmingham: Religions and Development Research Programme, Working Paper No. 22, UK: University of Birmingham

Baskı: Sarıyıldız Ofset - Sertifika No.: 23593
İvedik Ağaç İşleri San. Sit.
1354. Cad. 1358. Sok. No.: 31 Ostim / Ankara
1. Baskı: İstanbul, 2019
ISBN: 978-625-7015-01-1

© İktisat Yayınları, 2019

Bütün yayın hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

İktisat Yayınları
Rasimpaşa Mah. Rıhtım Cad. Nemlizade Sok.
Güteryüz Apt. No:9 Daire:3 Kadıköy / İstanbul
Tel / Faks: +90 (216) 418 20 10

www.iktisatyayinlari.com

İktisat Yayınları Nobel Akademik Yayıncılık ve
İslam İktisadı Araştırma Merkezi'nin ortak markasıdır.

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI

Zaman, Asad

İslam İktisadının Güncel Durumu

1. Baskı, xii + 144 s., 13.5 x 21 cm

Kaynakça ve dizin var.

ISBN- 978-625-7015-01-1

1. İslam 2. İktisat İktisadı 3. Giriş

İSLAM İKTİSADININ GÜNCEL DURUMU

Asad Zaman

Çeviren

Şaban Kütük

iktisat
yayınları

İktisat Giriş Dizisi

Bu dizide, iktisatla ilgili temel kavram ve meseleleri açıklayıcı güncel eserlere yer verilmektedir. Dizide iktisatın ana konuları, temel yaklaşımlar, kuramlar ve alternatif yaklaşımların yer aldığı çalışmalara yer verilmektedir.

Dizide Yayınlanan Diğer Kitaplar

M. Akram Khan, *İslam İktisadına Giriş*

M. Akram Khan, *İslam İktisadının Güncel Meseleleri*

Khurshid Ahmad, *İslam İktisadı Çalışmaları*

M.Umer Chapra, *İktisadi Tehditler ve İslam*

Ali Muhyiddin Karadâğî, *İslam İktisadına Giriş*

M. Kabir Hassan, Mervyn K. Lewis, *İslam ve İktisadi Hayat: Ana Konular ve Metinler*

Asad Zaman

1978 yılında iktisat doktorasını tamamlayan Prof. Dr. Asad Zaman, ABD’de Pennsylvania Devlet Üniversitesi, California Teknoloji Enstitüsü, Columbia Üniversitesi ve Johns Hopkins Üniversitesi gibi saygın üniversitelerde ders vermiş olup, 2003-2009 yılları arasında Bilkent Üniversitesinde akademik hayatına devam etmiştir. Hâlihazırda Uluslararası İslam Üniversitesi’nde (İslamabad) Uluslararası İslam Ekonomisi Enstitüsünün başkanıdır.

Şaban Kütük

2015 yılında Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nden mezun oldu. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Bölümü’nde Doç. Dr. Necmettin Kızılkaya yönetiminde “Hayvanların Şoklama Yöntemi ile Kesimi ve Fıkhi Hükümleri” isimli çalışmasıyla 2017 yılında yüksek lisansını tamamladı. Aynı yıl İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Bölümü’nde doktora eğitimine başladı. Halen doktora eğitimine devam etmektedir.

İçindekiler

Takdim	ix
Giriş	1
1. İslam İktisadının Kökenleri	19
2. İslamî Bir İktisat Sisteminin Esasları	33
3. Çerçeve: Şeriat	43
4. İslam Devleti	59
5. İslamî Kurumların Rolü	81
6. Müslüman Bireylerin Rolü	105
7. Son Sözler	111
Notlar	115
Kaynakça	125
Dizin	139

Takdim

Çok hızlı gelişen bir disiplin olan İslam iktisadı sahasındaki neşriyatın önemli bir kısmı alanın mikro sorunlarına odaklanmaktadır. Uygulama sonucu ortaya çıkan problemler, gerek akademisyenleri gerekse uygulayıcıları ciddi bir şekilde meşgul etmektedir. Bu bir yandan bilgi üretimine dinamizm katmakta, diğer yandan disiplinin temel kabulleri üzerinden yeni teorilerin üretilmesine engel olmaktadır. Ortaya çıkan sorunların önemli ölçüde finans merkezli olması ve buna bağlı olarak klasik bankacılığın uğraştığı sorunlar ile paralellikler arz etmesi, üretilen çözümlerin de konvansiyonel alana büyük oranda benzemesi sonucunu doğurmaktadır. Bu nedenle İslam iktisadı alanı nicel olarak gelişirken özgün karakterini ortaya koyacak çalışmaların sayısı da azalmaktadır. Bunun en önemli göstergesi, alan ile ilgili ampirik çalışmaların süreli neşriyatı domine etmesidir. Bu çalışmalarda oldukça sınırlı ve dar bir alana veya kuruma odaklanılmakta ve buradan hareketle bazı genel öngörülerde bulunmaktadır. Bu tür araştırmaların somut faydası

ve sektöre katkısında hiçbir kuşku bulunmamaktadır. Ancak İslam iktisadının teorik yönünün gelişimi ile ilgili bilgimize ne kattığına dair bir tahminde bulunmak muhtemelen çok iç açıcı sonuçlar vermeyecektir.

İslam iktisadını alternatif bir sistem olarak ele alan 1960-80 arası dönem eserlerinden sonra finansallaşmanın da etkisiyle İslam iktisadi çalışmaları farklı bir evreye girdi. Bu dönemde kaleme alınan eserlerde alternatif bir modelden ziyade farklılıklara sahip entegre bir sistem kurgusu ön plana çıktı. Bu durum doğal olarak daha önce üzerinde durulan konuların yavaş yavaş küllenmesine yol açtı. İçselleştirilen bu yeni durum, yayınların içerik ve form itibarıyla entegre hale gelmesiyle sonuçlandı ve eleştirel yaklaşımın sesinin oldukça cılızlaşmasına yol açtı. Hatta İslam iktisatçılarının ana akım iktisat eleştirileri, Kurumsal İktisat ve Post Otistik iktisatçıların Neoklasik iktisat eleştirileriyle mukayese edilemeyecek kadar zayıf kaldı. Tam da bu noktada Asad Zaman'ın çalışmaları önemli bir fırsat olarak karşımıza çıkmaktadır.

Zaman'ın çalışmaları özelde ana akım iktisat, genelde ise Batı düşüncesi eleştirisine odaklanmaktadır. Bu çerçevede daha çok Aydınlanma sonrası Batılı düşünürlerin insan ve onun ekonomik aktivitelerine yönelik yaklaşımları, merkeze alınarak ciddi kritikler yöneltilmektedir. Bilhassa günümüz üniversitelerinde okutulan ve piyasada uygulama alanı bulan ana akım iktisadın temel varsayımlarını ve bunların genel geçerliğini sorgulayan Zaman, tıpkı modern İslam iktisadının kurucu isimleri gibi alternatif bir sistem tasavvuruna sahiptir. Dolayısıyla yaptığı diğer çalışmalarda olduğu gibi elinizdeki bu kitapta da benzer eleştiriler mevcuttur.

Bu kitabın üzerinde durduğu ilk konulardan olan bilgi ve bunun tarihsel tecrübe ile ilişkisi, Asad Zaman'ın üzerinde durduğu önemli meselelerden biridir. Bu aynı zamanda iktisat

biliminin durduğu noktayı ve İslam iktisadının ana akım iktisattan ayrıştığı yönleri anlamaya ışık tutmakta ve okuyucuyu meselenin kökenlerine götürmektedir. Bunun devamında, İslam iktisadını Müslümanların karşılaştıkları meydan okumalara verilen bir cevap olarak konumlandırmakta ve İslam iktisadının tarihsel köklerine bir yolculuk yapmaktadır. Kökenlere doğru yapılan bu yolculuğu, Avrupa sömürgeciliği ve buna bağlı olarak ortaya çıkan yeni sorunların Müslümanları sevk ettiği arayışlar takip etmektedir. Müslümanların kendi gelenekleriyle uyumlu, oradan beslenen çözümler bulma arayışı üzerinde durmaktadır.

Asad Zaman'ın genel teorisine hâkim bir unsur olan insanın yeryüzündeki varoluşunun kulluk olduğu fikri, bu çalışmada da ciddi bir şekilde vurgulanmaktadır. Bilhassa maddi servetin insanın manevi amaçlarını karşılamak için var olduğu, değer ve faydasının da bununla sınırlı olması gerektiği üzerinde durmaktadır. Zaman'a göre hiçbir zaman için maddi olan, insanın manevi boyutunun önüne geçmemelidir; günümüz toplumlarında bu söz konusu olduğu için ciddi çöküşler söz konusu olmuştur. Bu çerçevede Zaman, şeriatın sunmuş olduğu imkânları günümüz İslam iktisadının merkezine oturtarak ele almaktadır. Son olarak sosyal adalet, kamu maliyesi, sigorta, vakıf, finansal kurumlar gibi meselelere değinmekte ve İslam'ın bir din olarak çevreyi koruma ve doğal kaynakları kullanma hususunda insanlığa yol gösterici olduğu üzerinde durmaktadır.

Asad Zaman'ın güçlü argümanlar ile ele aldığı konuları sunmadaki ustalığı ve kitaptaki her bölümü ana akım iktisat ile mukayeseli bir şekilde incelemesi, bu çalışmayı ayrıcalıklı kılmaktadır. İncelediği meseleleri derin bir felsefi bakış açısıyla ele alması, kitabın Türkçe literatürde önemli bir boşluğu dolduracağını göstermektedir. Ancak Asad Zaman diğer çalışmaları arasında olduğu gibi bu çalışmasında da Batı felsefe, sosyoloji ve

iktisat düşünürleri ile girdiği diyalogu İslam düşünürleri ile de aynı oranda yapmış olsaydı çalışma hem bir ilmi geleneğin devamı olurdu hem de daha büyük bir fayda hâsil ederdi.

Doç. Dr. Necmettin KIZILKAYA